

हेअर डायची ऍलर्जी येते ? काय कराल ?

हेअर डायची ऍलर्जी ही तशी बऱ्याच जणांमध्ये दिसून येते. बरेच दिवस हेअर डाय लावल्यामुळे काळे केस हा आपल्या व्यक्तीमत्वाचा एक भाग होऊन जातो. त्यामुळे ऍलर्जी आली तरी हेअर डाय लावणे सोडणे आपल्याला जीवावर येतं. आज आपण या हेअर डायच्या ऍलर्जी बदल माहिती घेऊया.

जसं बहुतेक मिठाई मध्ये साखर हा अविभाज्य घटक असतो तसंच कुठलाही हेअर डाय घेतला तर त्यामध्ये para -Phenylenediamine (PPD) हे रसायन असतेच असते. त्यामुळेच तर केसांना कायमचा काळा रंग प्राप्त होतो. पण केस हे नेहमी वाढत असल्यामुळे नवीन येणारे केस परत सफेद येतात. त्यामुळे हेअर डाय दर एक-दोन महिन्यांनी लावत राहावा लागतो.

हेअर डायची ऍलर्जी ही हेअर डाय वापरल्यापासून कितीही महिन्यांनी किंवा वर्षांनी येऊ शकते. आपल्या शरीराला जर एखादे मोठे आजारपण आले, उदा विषाणूजन्य ताप (viral fever), मलेरिया, हिवताप, कोविड, बाळंतपण, गर्भपात, लकवा, हार्ट अटॅक, मानसिक आघात घडणाऱ्या घटना, तर त्यानंतर आपल्या प्रतिकारशक्तीमध्ये थोडे बदल निर्माण होऊ शकतात व त्यामुळे नसलेल्या गोष्टींना ऍलर्जी चालू होऊ शकते. हेअर डाय वापरल्यानंतर काही आठवडे किंवा महिने किंवा वर्षांनंतर ऍलर्जी येण्याचे हे कारण असते.

हेअर डाय ऍलर्जीची लक्षणे काय?

हेअर डाय लावल्यानंतर काही तासात किंवा एक दोन दिवसांमध्ये डोक्यामध्ये खाज येऊ लागते. लालट पुरळ येते. ऍलर्जी जर जास्त प्रमाणात आली तर तेथून लस येते व त्यामुळे केसदेखील एकमेकांना चिकटतात. जिकडे केस कमी असतात (उदा. पुढचा व वरचा भाग) , तिथे जास्त हेअर डाय लागला जातो व त्यामुळे तिथे ऍलर्जीदेखील जास्त प्रमाणात येते. हेअर डाय धुतल्यानंतर तो चेहऱ्यावर ओघळतो. त्यामुळे डोळ्यांना व चेहऱ्याला खाज येणे, कानांना खाज येणे, डोळे सुजमट बनणे, चेहरा लाल होणे, कपाळाला सूज येणे अशीही लक्षणे पाहावयास मिळतात. एखाद्याला PPD ची फारच जास्त ऍलर्जी असेल तर त्याचा रक्तदाब कमी होऊन सर्व चेहरा व डोळ्यांना सूज येऊन ती व्यक्ती बेशुद्धदेखील पडू शकते. याला Anaphylaxis असे म्हणतात.

डोक्याची त्वचा जरा जाड व निबर असल्यामुळे काही जणांना डोक्याच्या त्वचेवर लक्षणे कमी पण कपाळ, डोळे, कान अशा ठिकाणी खाजरे पुरळ जास्त प्रमाणात येऊ शकते. रासायनिक कायम टिकणाऱ्या (permanent) हेअर डायमध्ये हायड्रोजन पेरोक्साइड हा डेव्हलपर तसेच अमोनिया देखील असतो. त्यामुळे केस थोडे कडक होतात व सुके बनतात व त्यांच्या टोकांचे विभाजन होते (स्प्लिट एंड). हायड्रोजन पेरोक्साइडच्या ब्लिचिंग इफेक्टमुळे केसांचा नैसर्गिक रंग कमी होतो व केस लवकर जास्त पांढरे दिसू लागतात. केसांचे जे बाहेरचे आवरण आहे ज्याला क्युटिकल म्हणतात त्याची हानी होते व त्यामुळे केस निस्तेज व शुष्क होतात. केसांखालील त्वचा देखील हायड्रोजन पेरोक्साइड मुळे शुष्क बनते व कधीकधी डोक्याला खाज येऊन त्वचा लालट होऊ शकते. कायमच्या हेअर डाय मध्ये हायड्रोजन पेरोक्साइड व अमोनिया असल्यामुळे असे दुष्परिणाम पाहावयास मिळतात. ते सेमी परमनंट हेअर डाय मध्ये नसतात. पण सेमी परमनंट हेअर डाय चा रंग ६ ते ८ शप्पूमध्ये उतरत जातो.

कधी कधी पूर्णपणे आयुर्वेदिक असलेल्या हेअर डाय मधील घटकांना देखील (उदा मेंदी, नीळ, आवळा) ऍलर्जी येऊ शकते. किंबहुना आयुर्वेदिक डाय मधील मेंदी व नीळ (indigo) या घटकांनी कधी कधी चेहऱ्याला काळवंडलेपणाही येऊ शकतो.

काही जणांना हेअर डायमुळे खाज व पुरळ येत नाही. पण हेअर डाय नुकताच लावून धुतल्यावर खाली चेहऱ्यावर उतरल्यामुळे कपाळ, नाक, गाल व कानाचा वरचा भाग हळूहळू काळपट होऊ लागतो. अर्थात ज्या प्रमाणात बरेच जण हेअर डाय लावतात, त्यामानाने चेहरा काळपट होण्याचे प्रमाण फार कमी जणांमध्ये दिसून येते. तसेच क्वचितच एखाद्याला हेअर डाय लावल्यामुळे तेथील त्वचा ही कोडासारखी सफेद होते व हेअर डाय लावणे चालूच ठेवले तर शरीरावर कोडाचे सफेद डाग देखील येऊ शकतात.

हल्ली ठराविक केस वेगळा रंग लावून हायलाईट करण्याची पद्धत बऱ्यापैकी प्रचलित आहे. हा देखील एक प्रकारचा रासायनिक रंगच असतो व त्याचीही क्वचित प्रसंगी ऍलर्जी येऊ शकते. पण ती त्वचेच्या तेवढ्याच भागापुरती मर्यादीत राहते.

रासायनिक हेअर डाय मुळे मूत्राशयाचा कर्करोग होतो असे म्हटले जाते. तसा कर्करोग जे आपल्या केसांना हेअर डाय लावतात त्यांना होत नाही पण ज्यांचा हेअर डायशी आपल्या व्यवसायामुळे रोजचा संबंध येतो (उदा. सलून व पार्लर मधील कर्मचारी) त्यांना फार क्वचित प्रसंगी होऊ शकतो. त्यामुळे अशा व्यक्तींनी हेअर डाय लावताना रबरी हात मोज्यांचा वापर करणे आवश्यक आहे.

हेअर डायची ऍलर्जी आल्यास काय करावे?

एकदा का एखाद्या गोष्टीची ऍलर्जी आली तर ती जाणे कठीण असते. लोक हेअरडायची ऍलर्जी आहे हे माहीत असूनही अंधे मधे हेअर डाय लावत राहतात व त्यामुळे त्यांची डोक्यांची त्वचा ही बरीच जाड बनते व भरपूर खाज येत राहते. त्यामुळे सर्वात पहिली गोष्ट म्हणजे ज्या हेअरडायची ऍलर्जी आहे तो बंद करणे आवश्यक आहे. अशा वेळी लोकं एका कंपनीचा हेअर डाय बंद करून दुसऱ्या कंपनीचा हेअर डाय चालू करतात. पण त्यामध्ये देखील PPD हे तेच रसायन असल्यामुळे ऍलर्जी चालूच राहते. काहीजण आयुर्वेदिक आहे असं समजून काळी मेंदी वापरतात. पण निसर्गामध्ये मेंदी ही लालच असते. त्यामुळे काळ्या मेंदीमध्ये देखील PPD हा डाय असतोच. तो विकणाऱ्या कंपनीने खाली बारीक अक्षरात लिहिलेले असते की वापरण्याआधी टेस्ट करून पहावा. पण ते आपण वाचत नाही व त्याची दखल घेत नाही. हेअरडायची ऍलर्जी आहे असे वाटत असल्यास तो डाय पातळ करून कानापाठी एक चौरस इंच भागावर लावून पहावा. त्यानंतर जर एक दिवसात तिथे लाली किंवा पुरळ आले तर ज्यामध्ये PPD आहे तो हेअर डाय वापरू नये. अशा व्यक्तींनी पूर्णपणे आयुर्वेदिक असलेला हेअर डाय वापरावा . आयुर्वेदिक हेअर डाय मध्ये मेंदी, निळ, आवळा, भृंगराज, ब्राम्ही, जास्वंद, मंजिष्ठ इ गोष्टी असतात. या नैसर्गिक गोष्टी आहेत व त्यांची ऍलर्जी येण्याची शक्यता कमी राहते. पण या आयुर्वेदिक हेअर डाय मुळे केसांना रासायनिक हेअर डाय एवढा गडद काळा रंग येऊ शकत नाही. तसेच हा कायमचा टिकणारा हेअर डाय नाही. त्यामुळे आधी लावलेल्या केसांनाही परत परत हा लावावा लागतो व रासायनिक हेअर डाय प्रमाणे धुण्यापूर्वी फक्त अर्धा तास डोक्यावर ठेवून चालत नाही तर तो कमीत कमी एक तास तरी लावून ठेवावा लागतो.

काही कायमच्या हेअर डाय मध्ये PPD ऐवजी toluene-2,5-diamine हे रसायन असते. याची ऍलर्जी येण्याचे प्रमाण PPD च्या ऍलर्जीपेक्षा जरा कमी असते. तसेच या रसायनाचे अण्विक

वजन (Molecular weight) हे PPD पेक्षा जास्त असल्यामुळे PPD च्या मानाने या रसायनाचा त्वचेमध्ये शिरकाव कमी होतो. त्यामुळे त्याची ऍलर्जी येण्याची शक्यता देखील कमी राहते.

हेअर डायची ऍलर्जी आली असल्यास डॉक्टर तुम्हाला तिथे लावण्यासाठी स्टिरॉईडची मलमे देतात. तसेच खाज कमी करायच्या विशिष्ट गोळ्या देतात. ऍलर्जी जास्त प्रमाणात येऊन लस गळत असेल तर तोंडावाटे स्टिरॉईडच्या गोळ्या व कधीकधी प्रतिजैविके देखील घ्यावी लागतात. हेअर डाय सतत लावून जर चेहरा काळा पडत असेल तर हेअर डाय बंद करणे आवश्यक आहे. असा काळवंडलेला चेहरा सुधारण्यासाठी म्हणून सुरुवातीला स्टिरॉईडची मलमे तसेच नंतर काळेपणा कमी करण्यासाठी असलेली मलमे त्वचारोग तज्ञ देतात. हेअर डायमुळे केसांखालील त्वचा कोडासारखी सफेद पडल्यास हेअर डाय लावणे लगेच बंद करणे फार आवश्यक आहे. तसे केल्यास औषधांना चांगला प्रतिसाद मिळतो व तो सफेद डाग निघून जातो.